

מתולדותיו של המחבר

נולד בשנת תרמ"ב בעיירה ריפין הסמוכה לפלוצק (פולין) לאביו הרב ר' אלכסנדר צבי, שהתיחס לשושלת רבנים, דור אחר דור, עד הגאון בעל "תוספות יום טוב", שעל שמו נקראה המשפחה. אמו היתה אף היא ממשפחת רבנים בעלי שם, דור אחר דור, עד ה"ס"ה, הב"ח ומהר"ם מפדובה. אביו ר' אלכסנדר צבי, אם כי היה גדול בתורה ואיש האשכולות, לא נאות לקבל משרת רבנות ועל המסחר היתה פרנסתו. בנו קיבל ממנו את חינוכו היסודי. כשרונותיו הבלתי מצויים של המנוח נתגלו בעודנו נער. בהיותו בן י"א כבר לא נמצא בעירו מלמד מתאים למענו. הוריו אמרו לשלחו למרחקים, אל אחד מגדולי הדור, אך הג"ח מסוכטשוב זצוק"ל, בעל "אבני נזר", שאבי הנער שאל בעצתו, לאחר שבתן את הנער וגילה לו חיבה יתירה, יצץ לבלי לשלחו לעת עתה מעירו. מאו למד ללא עזרת מורה עד היותו בר מצוה ואחרי כן נשלח ללמוד תורה בעיר זכלין הרחוקה, מפי הרב דמתא, שהיה מפורסם בגדלו בתורה והעמיד תלמידים הרבה. כעבור שנה אחת החזירו רבו לביתו, בחתו על ידו מכתב תנאי, בו הודיע לאביו כי בנו אינו זקוק לרב ויכול הוא למסר לעצמו דרך בתורה ולחדש בה חידושים ישרים. בהיותו בן ט"ו נתקבל לשיבתו הגדולה והמפוארה של הגה"ק מסוכטשוב ועד מהרה זכה לתפוס מקום נכבד בין התלמידים העליונים. אך עם כל זה לא גבה לבו. מטבעו היה ענותן וצנוע, שייף ועייל שייף ונפיק, והתרחק מן הפרסום וההתהדרות. קחים אלה נשמרו באישיותו עד אחרון ימיו.

כוחו בחידוש חידושי תורה התגלה בו אף הוא בעודנו באביו. עוד בגיל י"ד, טרם התקבלו לשיבת בעל "אבני נזר", הצטברו ברשותו הרבה כתבי יד מחידושי תורתו. בגיל י"ח בא בחליפות שרית עם גדולים שכדור, כגון הגאון ר' יצחק שמלקס מלבוך והגאון בעל "הרי בשמים" מסטריא, שהשיבו לו בכבוד ותארוהו בתארים גדולים. כמו כן נתפרסמו חידושיו במאספים תורניים, שהופיעו אז ("אהל מועד" — רישא, "המאסף" — ירושלים). בגיל עשרים נסמך לרבנות ע"י הבאונים ר' יצחק פיינגבוים מורשה ור' יחזקאל ליבשיץ מקליש אך לא אבה כלל לחשוב על דבר קבלת עול רבנות, עד שנאלץ לכך על ידי ההשגחה העליונה. עת רכוש חותנו, שהחזיק בידו, ירד לסמיון עקב שריפה שפרצה בעיירתו. קהילות שונות פנו אליו אז בהצעות רבנות והוא נעתר לבקשת העיר סוכוצ'ין, שפנתה אליו ראשונה. ברבנותה של עיירה זו שימש כל ימי היותו בפולין ולא המירה באחרת, גם לאחר שפנו אליו קהילות גדולות וחשובות, משנודע סבעו בעולם. עיירה זו לא היתה גדולה בכמותה, אבל גדולה באיכותה, כי בין חושביה נמצאו הרבה תלמידי חכמים וגבויי דעת, ובה מצא כר נרחב להתמיה בתורה ובעבודה תורנית וספורותית ובה העמיד תלמידים הרבה, גדולי תורה שישבו על מדן בקהילות חשובות בפולין.

בעבודתו הספורותית החל המנוח עוד כשנת תרע"ג, עת פרסם ב"המודיע" שורת מאמרים על אסיפת הרבנים המפורסמת ביבלוגה, שהוא ניהלה (אגב: טרם הגיע אז לגיל שלשים). מאז לא ספק עטו מכתובה וכלל הכסאותים של הארגונים הדתיים הפסו מאמריו (רובם בכינויים: "בן צבי" ו"אחד הרבנים") מקום בראש. מאמריו אלה, שהצטיינו בהעמקתם במכמני התורה וההיסטוריה, בהירותם וכסגונם המלוטש, גילו אפקים חדשים ועיצבו את דרכו של הגוער העומד על פרשת דרכים, אשר ספרות, "חדשה", קלוקלת, ו"מדע" מסולף של "חוקרי דברי הימים", שיטטשו את מוחו ועירפלו את מושגיו. הוא הקדיש את

לשונותיו. לחקר דברי חז"ל. במאמריו במקצוע זה שם לאל את כל מאמציהם של החוקרים לבנות מגדלים פורחים באויר ולערער את יסודות תורתה של היהדות. בשנת תרפ"ה הופיע ספרו הראשון, "טל לישראל", שחור ונדפס בכמה מהדורות וזכה להערכה עצומה מצד סופרים דתיים ובלתי דתיים כאחד. ספרו "עטרת טוביה" על הרמב"ם הוציא לו מוניטין כגאון בהלכה. ספרו "מעשה טוביה" כולל דרשות לחודש אלול. בארץ ישראל הופיעו ספריו: "ארץ טוביה", גדול בכמות ובאיכות, שו"ת להלכה ולמעשה; "טל אורות", לחקר דברי חז"ל, שלשה חלקים (החלק האחרון הופיע שבעות מספר לפני פטירתו, בהוצאת "נצח"); "אבל כבוד", הספד על כ"ק האדמו"ר מגור וזק"ל, ו"יקרא דחיי", הספדים שונים. אוצר שלם של חידושי תורה, ביניהם ספרים המסודרים לדפוס, עדיין נשאר אחריו בכתב יד.

פרק בפני עצמו תופסת עבודתו הצבורית. אף בה התחיל כבר בשחר ימיו. בגיל י"ד, עת למדו בפני עצמו בעירו, לאחר היסודו מרבה של זכרון, ריכז מסביבו את הלומדים הצעירים בבית המדרש וריכזו זה היה מעין ישיבה בועיר אנפין. בהיותו סמוך על שאלחן חותנו, טרם קבלו עול רבנות, בעיר חדש הסמוכה לפלונסק, נעתר לבקשת פרנסי העיר לסייע לרב דמתא הישיש בניהול עניני העיר. שם ייסד מוסדות צבוריים, כגון: ביקור חולים, קופת גמילות חסדים, הכנסת כלה ועוד. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, בשנת תרע"ד, ובכבוש הגרמנים את פולין, הצליח לבוא בקשרים עם השלטונות הגרמניים, הודות לידעתו את השפה הגרמנית ולהופעתו אמכוכרות, ולהשפיע עליהם סדר ענינים צבוריים רבים לשיעור רצונה של היהדות בפולין. באותו פרק נוסדה בפולין אגודת הרבנים והוא נבחר כמוכירי הראשי. מתפקיד זה התפטר כעבור זמן קצר, כדי שלא להתבטל מתלמוד תורה יותר מדי. ברם, גולת הכותרת של פעולותיו היתה התמסרותו לראגת חינוך הדור הצעיר. לפעולה זו הקדיש הרבה מזמנו ומרצו והצליח לפעול גדולות. כתוצאה מהרצאתו על מהות החינוך בישראל ועל טיבם של בתי חינוך "יסודי התורה", שהוקמו על-ידי אגודת ישראל בכל ערי פולין, הכירה הממשלה הפולנית בבתי חינוך אלה כבתי-ספר מוכרים ותלמידיהם פוטרו מלבקר בבתי-הספר העממיים. הרצאה זו נישאה בועידת אגודת ישראל בפולין בשנת תרפ"ב, ששאלה בוערת זו — שאלת החינוך — עמדה במרכזה, בהיותה נוגעת לצפור נפשה של היהדות. להרצאה זו באו באוסן מיוחד מנהלי מחלקת החינוך ופקידים גבוהים של משרד החינוך הממשלתי וכן גדולי הסופרים, גם הבלתי יהודיים. למחרת נתפרסמה ההרצאה רבת הרושם בעתונות, גם הפולנית, ונדון עליה במאמרים ראשיים. כאמור, פעלה ההרצאה את פעולתה הרצויה, למען החינוך הקדיש גם את כשרונו הספרותי והוציא חוברות מיוחדות לבתי-ספר לבנות "בית יעקב", ששימשו חומר לימוד בכל בתי-הספר "בית יעקב" שבפולין.

שאיפתו לעלות ארצה ישראל (הוא עשה צעדים בנדון זה עוד בבתורתו, אך אמו האלמנה לא נאותה להפרד ממנו) באה על סיפוקה בחורף של שנת תרצ"ו. לאחר שהחלים ממחלה מסוכנת החליט להגשים במשאלתו זו. עם זאת גבר אומר לכלי לשמש עוד ברבנות ובעלותו ארצה דחה הצעה לשמש כראב"ד בתל-אביב ופתח לו חנות מכולת קטנה להתפרנס ממנה. אשתו הרבנית, תכלית, ניהלה את החנות והוא ישב על התורה ועל העבודה. כאן המשיך בחידושי תורתו ומחקריו וכאן ראה אור חלק חשוב מספריו. כמו כן היה ביתו פתוח לכל מבקש דבר ד' זו הלכה וגם רבנים רבים היו נמלכים בדעתו בנוגע לשאלות הלכתיות חמורות.

ביום כ"ד תמוז תשי"ג נאסף אל עמיו, אחרי מחלה קצרה, לדבון לב כל יודעיו ומוקירי שמו וכבוד גדול נעשה לו במותו. לפי בקשתו נחצב לו קבר בבית הקברות שבקרית שאול ליד קברו של ידיד נעוריו הר אליהו שכט שו"ב.